ומשוי להו זוזי מאי אמרת שית מאה איסתירי וזוזא (א) [א](שית מאה זוזי וחד זוזא) יד [א]בעל השטר על התחתונה [ב]אמר אביי [ג][ב]האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא לא לחוי בסוף מגילתא דלמא משכח לה אחר וכתיב דמסיק ביה זוזי ותנן [ד][ג]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ההוא בזבינא דאתא לקמיה דאביי אמר ליה ניחזי לי מר חתימות ידיה דכי אתו רבנן מחוו לי מעברנא להו בלא מכסא אחוי ליה בריש מגילתא הוה קא נגיד ביה א"ל [ה]כבר קדמוך רבנן אמר אביי [ד]מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף שיטה דלמא מזייף וכתב ואי איתרמי ליה [ה]ניהדריה לדבוריה תרין תלתא זימני אי אפשר דלא מיתרמי ליה באמצע שיטה ההוא דהוה כתיב ביה תילתא בפרדיסא אזל מחקיה [ו]לגגיה דבי"ת וכרעיה ושויה ופרדיסא אתא לקמיה דאביי [ז]אמר ליה מאי טעמא רויח ליה עלמא להאי וי"ו [ח]כפתיה ואודי ההוא דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון אחי הוה להו אחא דשמיה אחי אזל כתב ביה וי"ו ושויה ואחי אתא לקמיה דאביי אמר ליה [ט]מאי טעמא דחיק ליה עלמא להאי וי"ו כולי האי כפתיה ואודי ההוא שטרא דהוה חתים עליה רבא ורב אחא בר אדא אתא לקמיה דרבא אמר ליה דין חתימות ידא דידי היא מיהו קמיה דרב אחא בר אדא לא חתימי לי מעולם כפתיה ואודי א"ל בשלמא דידי זייפת אלא דרב אחא בר אדא דרתית ידיה היכי עבדת אמר אנחי ידאי אמצרא ואמרי לה קם אזרנוקא וכתב: **מתני'** [ו]כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו [י]והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה [ז]ובלבד שיהא מכירן [ל]והבעל נותן שכר

כותבין

איסתרי. סלעים: **יד בעל השטר על התחתונה.** ולית ליה אלא איסתרי דאיטון כל אסתירא פלגא דזוזא כך פירש ר"ח. ונראה לי דזוזי יקבל דאסתירי הוו סלעים ויש בכל אחד ארבעה דינרין אבל אסתירא פשיטי אינהו ולאו הוו פלגא דזוזא דהיינו סלע מדינה כדאמרי' בבבא קמא (דף לו.) גבי התוקע לחבירו בעובדא דחנן בישא: **אמר אביי לא לחוי איניש חתימת ידיה כו'.** אדם שצריך לכתוב חתימת ידו על קלף ולהוליך לבית דין כדי שיכירו בית דין חתימתו כי הסיא דאמרינן בכתובות בפרק האשה שנתארמלה (דף כא.) כגון ראובן ושמעון שהיו חתומין בשטר ומת שמעון ואין מי שיכיר חתימת שמעון אלא ראובן ואחד מן השוק (ב) ואמרינן התם שיכתוב ראובן כתב ידו וישליכהו לבית דין ובית דין מקיימין חתימת ידי ראובן הכתוב בשטר מכתב ידו שהוליך בב"ד ואין צריך ראובן להעיד על כתב ידו שבשטר זה כתב ידי ונאמן ראובן ואחד מן השוק ומעידין על חתימת שמעון ואמר אביי כשיחתום ראובן להוליך לב"ד לא יחתום בסוף הקלף אלא בתחלתו שלא יהא חלק מלמעלה שמא ימצאנו אדם רע ויכתוב בחלק שלמעלה מחתימתו אני החתום לויתי מפלוני כך וכך ממון ותנן הוציא עליו כתב ידו כו' והיינו חתימת ידו כדתנן (גיטין דף עא:) כתב סופר ועד כשר ואמר ר' ירמיה התם סופר שניהו: **בזבינא.** מוכס וישראל היה: **כי אלפי רבנן.** ותשלא כתב ידך למחול המכס אמחול להן: **הוה נגיד.** מושך בקלף כדי שיחתום אביי מלמטה: **אמר אביי מתלת ועד י' לא לכתוב בסוף השיטה.** דמזייף וכתב לתלת תלתין ולארבע ארבעין ולחמש חמשין וכן עד עשר יכתוב לעשר עשרין אבל אחד עשר אינו יכול לזייפי דצריך למכתב אחד ועשרים וכי כתב בין אחד עשר וי"ו נראה דחוק ומינכר: **ואי איתרמי ליה.** ארבע או חמש בסוף שיטה: **ליהדר.** ולדכריה להאי סכומא עד דמיתרמי ליה באמצע שיטה דאפי' אם יזייף וכתב אין למדין אלא מן התחתון כדקתני מתניתין: **ההוא דהוה כתב ביה תילתא בפרדיסא.** כך היה כתוב בשטר זבינית לפלוני בגינתא דאית לי תילתא בפרדיסא אזל הלוקח מחקיה לגגיה דבי"ת מכאן ומכאן ושוייה ופרדיסא וא"ל מכרת לי תילתא דגינתא וכל הפרדס כולו והא שטרא: **ההוא שטרא דהוה כתוב ביה מנת ראובן ושמעון אחי.** דאית להו באתרא פלונית מנת חלק קרקע שיש לשני האחין והוו להון אחא אחרינא ששמו אחי והוה ליה מנתא בהדייהו ואזל הלוקח ושדא ביה וי"ו ושוייה ואחי וטען דמנתא דתלתא זבינית: **דרפיסא ידיה.** ידיו רותתות ואותיות חתימתו פורחות: **אמצרא.** על חבל הנטוי משפת הנהר אל שפתו שניה והעוברים (ג) גשר קצר נשענים בו ועוברים והוא נע ונד כל שעה: **אורנוקא.** סגויל"א בלע"ז שבו דולין מים מן הבור: **קם אורנוקא.** עלה עליה וחתם וכל גופו נע ונד וידיו רותתות: **מתני' כותבין גט לאיש.** כותבין וחותמין לו והוא יגרש בו את אשתו כשירצה אע"פ שאין אשתו עמו בשעה שנותנין לו הגט כתוב וחתום דהא לא בעינן דעתה שהרי היא מתגרשת בעל כרחה: **ושוכר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה.** דלדידה חוב הוא ולבעלה הוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו והיא צריכה להזהר בו שלא יצא ליד בעלה עד שתקבל כסף כתובתה: **וכלבד שיהא מכירן.** בגמ' (ע"ב) מפרש לה: **והבעל נותן שכר.** (ד) הגט. טעמא מפרש בגמ' (קסח.) ושכר השובר דזכותו הוא דלא תהדר ותגבה כתובתה זימנא אחריתא:

כותבין

ומשוי (ה) ליה זוזי. תימה זוזי נמי משוי איסתרי דמסקי להו באיסתרי א"כ לית לן למימר מהאי טעמא שית מאה זוזי אלא שית מאה איסתרי שגדולים יותר וי"ל דזוזי רגילים לכתוב בשטרות אע"פ שיש מטבע גדול ממנו (ו) כדאשכחת בזוזי צורי דקאמר בכ"מ ארבע זוזי ולא חשבינן להם בסלעים ופירוש רבינו חננאל שפירש דאיסתרי יהבינן ליה והן פחותין מזוזי כדאמר איסתרא פלגא דזוזא לא נהירא דמאי אמרת אינו מתקיים בשום מקום אלא נראה לרבי כרשב"ם מתוך הלשון דקאמר מאי קאמרת דמשמע דהא ליכא למימר כמו מאי אמרת לסטים מזויין כו' (קדושין דף יח.) ולספרים דגרסי אלא מאי איכא למימר אי שית מאה איסתרי וזוזא אי שית מאה זוזי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה לפי אותן ספרים יכול בטוב לפרש דאיסתרא בציר מזוזא והוו הני זוזי זוזא צורי מיהו רבינו חננאל גרים מאי אמרת שית מאה איסתרי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה ור"ת היה גרים בסוכה (דף כג: ושם ד"ה כוחא) זוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת ומפרש זוז שעומד בראש הסד שהוא גדול דומה לאיסתרא שהוא קטן לעומד למטה:

לא לכתוב בסוף שיטה. פירוש אי כתב לשון נקבה דכתב תלת ולא כתב תלתא: **אף** על פי שאין אשתו עמו. וא"ת וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וטרפה (ז) מלקוחות שלקחו הפירות מן הבעל עד תשרי למאן דאמר דאף לאחר שנתן עיניו לגרשה אוכל פירות עד שעת נתינה (ח) שלא כדין דהכי פרכינן סוף פ"ק דבבא מציעא (דף יט.) על מצא גיטי נשים דקאמר בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשני התם דאמרינן לה אייתי ראיה מאימת מטא גיטא לידך וה"מ בנפל דאיתרע הוא דמצריך הכי אבל הכא דלא נפל אמאי לא חיישינן להכי ואור"י דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה הלכך היכא דלאיתליד ריעותא דוקא חיישינן והכי אמרינן (ט) בפ"ק דגיטין (דף יח.) דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה שיכתוב לה גט קודם שירצה לגרשה וגיטין הבאים ממדינת הים קלא אית להו:

ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה. וא"ת וניחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא (י) נתנו עד תשרי ומזבנא לכתובתה בטובת הנאה ואזיל בעל וטריף לקוחות שלא כדין הא פריך הכי בפ"ק דב"מ (דף כ.) על מצא שובר ומשני ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול שאף מוחלת לבעל אם היתה רוצה ואביי משני עדיו בחיתומיו זכין לו והא דשביק מתני' ופריך אברייתא משום דמתני' מצי לאוקמי (י) בשטר דלית ביה הקנאה אבל התם קתני אין האשה מודה כו' דמשמע שאומרת שלא נתנתו לבעל עדיין ומה בכך אם בהקנאה מיירי אע"ג דמצי לפרש דאומרת מזויף הוא משמע דמיירי בכל ענין אין האשה מודה בין שאמרה מזוייף בין שאומרת לא נתתיו עדיין לבעל:

כותבין

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ב) כתובות כא. ע"ש, ג) [ער' תוס' כתובות כא: ד"ה האמר], ד) לקמן קעה:, ה) [שבת יט. חולין קה.], ו) [בערוך ערך כבל ג' גרס לכביה פי' מחק הפשוט של ביי"ת של מעלה ושל מטה], ז) [ב"מ כד.], ח) צ"ל כפ"ב, ט) צ"ל דאומרת. רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שית מאה איסתרי וזוזא (שית מאה זוזי וחד זוזא) תא"מ ונ"ב ר"ח לא גרס ליה: (ב) רשב"ם ד"ה אמר אביי וכו' דאמרינן התם: (ג) ד"ה אמצרא וכו' והעוברים על גשר: (ד) ד"ה והבעל נותן שכר שכר הגט: (ה) תוס' ד"ה ומשוי להו זוזי תימה זוזי נמי משוי להו איסתרי: (ו) בא"ד כדאשכחן בזוזי וכו' ולא חשבינן להו בסלעים: (ז) ד"ה אע"פ שאין וכו' ולא נתן עד תשרי וטרפה שלא כדין מלקוחות: (ח) בא"ד עד שעת נתינה דהכי פרכינן כצ"ל ותיבות שלא כדין נמחק: (ט) ד"ה ושובר וכו' ולא נתנה עד תשרי ואזלא מזבנא לכתובתה: (י) בא"ד מצי לאוקמי בשובר דלית ביה הקנאה:

מוסף רש"י

וכתיב דמסיק ביה זוזי. למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לוה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני (כתובות כא.). **הוציא עליו.** מלוה, **כתב ידו.** של לוה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת (לקמן קעה:). **גובה מנכסים בני חורין,** וממשעבדי לא דלית ליה קלא לכתב שאינו עשוי בעדים (כתובות כא). דלא נוכה ממשועבדים אלא מלוה הכתובה בשטר שיש בו עדים, דכיון דאיכא תרתי, שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא [illegible] כי הוי למוכר לגבות מהם (לקמן קעה.).

רבינו גרשום

להן לפרוטות בסכום חשבון היו מצטרפין אותן ומשווי להו זוזי בשטרא ולא כתב פריטי: יד בעל השטר על התחתונה. ולא מגבי שית מאה זוזי וזוזא: מתלת ועד עשר לא ליכתוב איניש בסוף שיטה. של שום שטר דאי כתב בסוף שיטה תלת מצי זיופי המלוה וכתב תלתין והכי נמי מארבע מצי למכתב ארבעין וכן כל החשבון עד עשר מצי לזייף אבל אי כתב אחד עשר בסוף שיטה לא מצי לזיופי ולמכתב אחד ועשרים משום דצריך למכתב ו' בין אחד ועשרים ואי מזייף להאי ו' איכא היכרא ודחיק משאר אותיות. ומשום הכי נקט מתלתא דקודם תלתא לא כתבי בשטר חשבון [illegible]

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' טז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף טו:
ס ב טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף [א] ג:
סא ג מיי' פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין לד לה טוש"ע ח"מ שם סעיף א וסי' לט בטור:
סב ד ה מיי' שם פכ"ז הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף ד:
סג ו ז ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' ג:
סד ט מיי' פי"ב מהלכות גירושין הל' ג ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נ ועשין לד טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג:
סה י מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין לד טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א:
סו כ מיי' שם הל' ג ועי' במ"מ ופי"ב מהל' גירושין הל' ג סמג שם טוש"ע שם וסימן קכ סעיף ג:
סז ל מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ג ועי' במ"מ ופ"ב מהל' גירושין הל' ד' ועי' בהגהות סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א:

לעזי רש"י

סגויל"א [ציגוני"א]. צפתת עוד לשאיבת מים מבארות.

רבינו גרשום (המשך)

השטר ומחק ב' מלמעלה ומלמטה ושויה ו' ופרדיסא דמשמע תלתא בשדה זבן ליה וכוליה פרדיסא כלומר תלתא ופרדיסא: רויח ליה עלמא להאי ו' דופרדיסא: ההוא שטר דהוה כתב ביה מנת ראובן ושמעון [אחי]. כלומר שראובן ושמעון שהן אחין מכרו לי מנת שלהן חלקן שירשו מאביהן: אזל וכתב ו' ושויה ואחי. ראובן ושמעון ואחי זבינן לי מנת שלהם: האי מאן דמחוי אתחימות ידיה בבי דינא. כדי שיכירו ב"ד אם יבוא להם היום ומחר חתימה דומה לזה שידעו שהוא חתמו ואם אינו דומה לזו שידעו שזיוף הוא: לא ליחוי בסוף מגילתא. בגליון מלמטה אלא מלמעלה דאי כתב למטה דלמא משכחת לה איניש ומזייף וכתב על גבי חתימתו דמסיק ביה זוזי כך וכך והוא חתום למטה ותנן כו': ההוא בזבינא. בעל מכס: אחוי ליה אביי חתימתו בריש מגילתא. והיה רוצה לזייף על גבי חתימתו שיהא חייב לו: אין חתימות ידי הוא. שהיה דומה לכתיבתו: בשלמא חתימת ידי מצית לזיופי שפיר. משום דבחור אנא וכוונת כתיבתי: דרתית ידיה. מחמת שהיה זקן היו ידיו רותתות היכי מצית לכווני: א"ל אנחי ידא אמצרא. במעבר הנהר היה נסר קטן קצר כמו גשר ומזה בשפת הנהר קבוע יתד ובעבר האחר יתד האחר וקשור חבל מזה לזה וסומכין שם ידיהן כשעוברין על גבי אותו נסר צר ומירותת מכח הזקנה ועל אותו נסר הנחתי ידי והיתה רותת כיד וזה לא הכן ידי וזייפתי: ודנוקא. שקורין ציקוניא שדולין בבור [illegible] ועליה הנחתי ידי: מתני' כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. מפני שהאשה מתגרשת בעל כרחה: והשוכר לאשה. אם באת אשה לב"ד ואמרה כתבו לי שובר מכתובתי שאתן לבעלי שגרשני [illegible] כתובתי כותבין לה אע"פ שאין בעלה עמה: ובלבד שיהא. הסופר ובית דין מכירין האשה והאיש [illegible] עצמן הן מבקשין: והבעל

סלעין ולא שנים ומעוט סלעים שנים. ואי קשיא לך היכא דכתב סלע בסוף שיטה יכול לכתוב סלעין הא לא קשיא [illegible] מתרמי ליה. בסוף שיטה חד מכל חשבון זה מתלת ועד עשר: ניהדריה לדיבוריה. כההוא שטר תרי תלת זימני כך וקיבל עליו פלוני אחריות של כך וכך סלעין ואי אפשר בחד מתלת מתרמי החשבון באמצע שיטה ואי מזייף בסוף נלמוד מההוא דאמצע שיטה: ההוא שטרא דכתב ביה תלתא בפרדיסא. זבן פלוני לפלוני: אזל. הלוקח בעל